

JOHANNES-PROLOGEN

Podcast 5

Del 1: Kap. 1, vers 1-3

Nå må du ha Bibelen foran deg, oppslått på Johannesevangeliets første kapittel.

Når jeg bruker noen fremmedord og teologiske begrep som du ikke kjenner, kan du velge om du vil finne mer ut av det. For de første kristne generasjoner var disse begrepene viktige. Men hvis du lærer ordentlig hva Johannes skriver, så kan vi si at du får dette på plass.

Den som er foredragsholder, politiker, komiker, lærer eller forkynner, tenker nøye gjennom hvordan en skal begynne talen sin. Det samme gjelder en forfatter og skribent. **Evangelisten Johannes har vært svært bevisst når han skriver evangeliet sitt: Prologen skal være en tydelig innledning til det som deretter skal fortelles.**

Johannes underviser i Efesos

Vi kan tenke oss at Johannesevangeliet inneholder den læren Johannes som apostel, presbyter og biskop underviste andre presbytere, evangelister, lærere osv. og hele menigheten i Efesos og andre menigheter i Lilleasia. Det er dette budskapet Johannes ga videre til sin disippel Polykarp som ble biskop i Efesos etter Johannes. Polykarp har så gitt det videre til andre presbytere, og de har i sin tur formidlet det videre til neste generasjons presbytere. Det har vært som en **katekisme**, tradert (muntlig overlevert) fra generasjon til generasjon. Da det nye testamentet ble samlet, ble Johannesevangeliet naturligvis tatt med. Når vi leser det, sitter vi ved den store apostelens føtter og lytter.

Som en jødisk rabbi, eller som en gresk filosof, slik underviste Johannes. Foran ham satt elevene eller disiplene og stilte spørsmål. Vi aner disse spørsmålene bak mange fortellinger og avsnitt i Johannesevangeliet. Vi som er tilhørere og lesere 2000 år senere, har også spørsmål. Derfor kommer vi til å gå langsomt gjennom denne Johannes-katekismen, slik at vi kan lære mer.

Slik begynner Johannes:

«I begynnelsen»

Det er én annen bok i Bibelen som begynner på samme måte, nemlig Bibelens første bok (1. Mosebok). Den heter på hebraisk **«Be-reshit»** etter de to første ordene: «I begynnelsen». På latin bærer den navnet **«Genesis»** som betyr opprinnelsen. Første Mosebok forteller om begynnelsen på skaperverket: **«I begynnelsen skapte Gud himmel og jord.»** På gresk heter det **«'en arché»**. Det er de samme ordene vi finner i innledningen til 1. Mosebok som innledningen til Johannesevangeliet. Neppe tilfeldig.

Johannes går lenger tilbake enn 1. Mosebok, nemlig til det uendelige. Han forteller om En som er fra evighet, det som er *før* tiden begynner, til det ubegripelige, det ingen mennesker har forstand til å begripe: «I begynnelsen var Ordet.» I Første Mosebok er «i begynnelsen» begynnelsen av skaperverket; I Johannesevangeliet er «I begynnelsen» det som er fra evighet.

Uttrykket «I begynnelsen» står også om **Visdommens opphav** i Ordspråkene 8 (vers 23). Visdommen var der før alt annet ble skapt. Den var Herrens første verk. Visdommen fremstilles som personlig, ikke som en idé. Det heter: «*Jeg var byggmester hos Ham (Gud). Jeg var til glede for Ham ... og lekte stadig for Hans ansikt ... Så hør nå på meg, barn! ... Salig er det menneske som hører på meg ... For den som finner meg, finner livet ...*» (vers 30ff).

Begrepet Logos

«Gud er uendelig, uten begynnelse,» bekjenner vi. Johannes forteller at Den han skal skrive om i dette evangeliet, Han som i innledningen kalles med det greske ordet **Logos**, også er uendelig, fra før tiden ble til. Logos blir identifisert som Jesus. Jesus, Guds Sønn, som ble unnfanget ved Den hellige ånd, født av jomfru Maria og gikk sammen med sine venner i tre år, er det uendelige Logos. Det uendelige Logos ble kjødt, inkarnert (latin: *in carno*), det vil si menneske. Han var menneske i kjøtt og blod som oss andre – som disiplene -, men han var altså også noe helt annet. I vitnesbyrdet til Johannes blir det klart: Jesus er sann Gud og sant menneske i én person.

Og vi trenger ikke være i tvil: Johannes er overbevist om at det er slik, selv om det strider mot menneskelig fornuft. Den menneskelige fornuft strekker ikke til i spørsmålet om hvem Jesus er! I evangeliet tar Johannes leserne med på en oppdagelsesferd i det store mysteriet, slik han sikkert har gjort mange ganger for tilhørerne når han forkynte.

Hvor stor betydning Johannesevangeliets presentasjon av Jesus som sann Gud og sant menneske hadde for oldkirken forstår vi først når vi blir kjent med de store lærestridene på denne tiden. Det vi tar for selvsagt eller ikke bryr oss så mye om å reflektere over, var det langt fra enighet om. De første generasjoner kristne slet med dette; noen – spesielt de med jødisk bakgrunn - understreket hans menneskelige side og syntes det var vanskelig at et menneske kunne være Gud. Andre - som kristne med bakgrunn i gresk filosofi – så på Jesus som guddommelig, men ikke virkelig menneskelig.

Alt dette forteller oss hvor enormt viktig apostelen Johannes sin undervisning om Jesus har vært. Her kommer ting på plass! I Efesos, omgitt av gresk tankegang, besvarer han spørsmålene omkring Jesus som sann Gud og sant menneske i én person. I forlengelsen av dette faller også treenighetslæren på plass.

Nå skal vi være med på en oppdagelsesreise i det store mysteriet: Hvem er egentlig Jesus, han som kalles Logos, Gud, Guds Sønn, Menneskesønnen, Herren og mye mer?

I begynnelsen var Ordet. Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud.

I religionenes verden er gudene til før menneskene. Slik var og er det i jødisk tro også: Første Mosebok forteller at Gud var til før alle andre ting: Skaperen var naturligvis til før det skapte. I Salomos Ordspråk kapittel 8 beskrives Visdommens opphav slik: «**Herren bar meg fram som sitt**

første verk ... i begynnelsen, før jorden ble til ... Jeg var der da han grunnfestet himmelen ... Jeg var til glede for ham ... og lekte stadig for hans ansikt ...»

En liten digresjon: Visdom heter på gresk «sofía». Derfor kalte Jostein Gaarder sin filosofibok «Sofies verden». Filosofi betyr den som elsker visdom.

I gresk filosofi kalles dette uforklarlige som var til før alt det skapte og synlige, **Logos**. Det er den store Visdommen, «**Sofia**». Ved de greske filosofiskolene ble det diskutert intenst hva eller hvem Logos er.

Hvem er Jesus – Logos?

Er Logos skapt av Gud eller født av Gud? Er Logos en del av Gud eller noe separat fra Gud? Er Logos Gud selv, eller bare noe guddommelig? Det var store diskusjonsspørsmål i de første kristne generasjoner, og det er det fortsatt. Hva har Johannes å fortelle om den saken? Det er et avgjørende spørsmål hvis vi vil ha en sann lære om Jesus – en sann Kristologi.

Ordet, Logos, var hos Gud – og var Gud! At Jesus før han ble inkarnert (dvs. unnfanget ved Den hellige ånd og født av jomfru Maria) var hos Den evige Gud, kan være vanskelig nok å forstå. Men at den Jesus som var helt og fullt menneske, også var Gud selv, det er jo nærmest en umulig tanke! For ortodokse jøder var det en blasfemisk tanke. Men det er nettopp det Johannes skriver i den tredje linjen i prologen. Johannes er overbevist. Mennesket Jesus **var Gud!** Gjennom evangeliet kommer han til å argumentere for det mange ganger på ulike måter.

Johannesevangeliet forteller veldig tydelig om hvor sterkt de religiøse jødiske lederne reagerte når Jesus sa om seg selv at han var Gud og Guds Sønn. Anklagen mot Jesus var at det han sa og ga seg ut for å være, var **blasfemi – gudsbespottelse**. Denne spenningen bygde seg opp helt til de fikk Jesus dømt til døden på korset.

Allerede de første kristne generasjonene kjempet med dette: **Ebjonittene**¹, som var jøder som trodde på Jesus, understreket læren om Jesus som sant menneske. Men som jøder som trodde på den ene Gud (monoteisme) og at Messias var et menneske salvet av Gud, var det vanskelig å akseptere Jesus som guddommelig. På den andre siden var **gnostisismen**. De «gnostiske kristne» med gresk bakgrunn holdt Jesus for å være guddommelig, men de hadde vanskeligheter med å tro at han var sant menneske. For dem var han bare Gud kledd i menneskelig skikkelse. Derfor kalles de «doketer»; det så bare ut som Jesus var et menneske, men i realiteten var den menneskelige skikkelsen ikke som andre mennesker. Den menneskelige fremtoningen var en illusjon.²

Det er midt i denne spenningen Johannes skriver sitt evangelium for å understreke en sann tro på hvem Jesus er: Sann Gud (100 prosent) og sant menneske (også det 100 prosent). Vanskelig for tanken, ja, men det er det store Guds mysterium.

¹ <https://en.wikipedia.org/wiki/Ebionites>
<https://www.gotquestions.org/Ebionism.html>
<https://www.biblestudytools.com/dictionary/ebionism-ebionites>

² Les mer om doketismen i for eksempel [Docetism - Wikipedia](#) eller teologisk litteratur (Bjarne Skards bok «Inkarnasjonen») [Docetism | religion | Britannica](#)
<https://www.gotquestions.org/Docetism.html>

Det greske ordet for Gud er Theós. Et annet gresk ord, Theios, betyr guddommelig. Men Johannes skriver ikke at Jesus var guddommelig, men at han var Gud – Theos! Det er ikke nok å si at Jesus hadde guddommelig natur og guddommelige egenskaper og evner – slik arianerne gjorde i den tidlige kirke, og slik Jehovas Vitner gjør i dag. Jesus var og er virkelig Gud – den evige, fullkomne, allmektige Gud!³

Han var i begynnelsen hos Gud. Alt er blitt til ved ham, uten ham er ikke noe blitt til.

Det som en gang ble skapt, jorden og hele universet, det vi ser for våre øyne, det uendelige universet, er blitt til ved Ham, Jesus!

Det er så enormt! Jeg tenker at Johannes har grunnet på dette i mange tiår, han har diskutert med jødiske lærde og greske filosofer, han har forkynt og undervist. Og nå sier han det i en enkel setning: Alt er blitt til ved Jesus!

Gå ut og se ut i himmelrommet og tenk: Alt er blitt til ved Jesus! Han er så stor, så mektig, så uutgrunnelig. Har du det som meg, vil du si: Inntil nå har jeg tenkt alt for lite om Ham, Logos!

En annen tekst i Det nye testamentet som beskriver dette, er **Kolosserbrevet 1,15-20** – en lovsang til Jesus og en av urkirkens viktige kristologiske bekjennelser.

Resten av prologen kan du høre på første bibeltimen om Johannesevangeliet.

³ Biskop Bjarne Skard: Inkarnasjonen – en dogmehistorisk fremstilling. Forlaget Land og Kirke, 1971.